

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1.

**DİN ANLAYIŞINDAKİ
YORUM
FARKLILIKLARININ
SEBEPLERİ**

2.

**İSLAM
DÜŞÜNCESİNDE
YORUM BİÇİMLERİ**

- İtikadi (İnanç) Yorumlar
- Fikhi Yorumlar
- Tasavvufi Yorumlar

3.

**İSLAM DÜŞÜNCESİNDE
TASAVVUFİ YORUMLAR**

- Yesevilik
- Kadirilik
- Nakşibendilik
- Mevlevilik
- Alevilik/Bektaşilik

4.

**ÜNİTEMİZİ
DEĞERLENDİRELİM**

DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ

Sizce insan hayatının çeşitli dönemlerinde aynı şeyleri mi düşünür? İnsanlar her konuda aynı şeyi düşünebilir mi? Niçin?

Din, Allah'ın insanların dünya ve ahiretteki mutluluğunu sağlamak için gönderdiği **ilahi kurallar bütünüdür.**

Hız. Muhammed'in vefatıyla
din artık tamamlandığı için hiç kimse, din adına bir görüş ortaya koyamaz.

Bundan sonra din adına ortaya konulan düşünceler, ancak **din anlayışı** olarak değerlendirilebilir.

Din anlayışı, insanların **dini yorumlamasıdır.**

DİN VE DİN ANLAYIŞI ARASINDAKİ FARKLAR

DİN

Allah tarafından gönderilmiştir.

Vahye dayanır.

Evrenseldir.

Değişmez.

Tektir.

DİN ANLAYIŞI

İnsan ürünüdür.

İnsanların yorumlarına dayanır.

Bireysel ve bölgeseldir.

Zamanla değişebilir.

Birden fazladır.

DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ

SİYASİ SEBEPLER

- Peygamberimiz zamanındaki olayların farklı yorumlanması
- Kerbelâ olayı
- Baskı
- Güç

İNSAN YAPISINDAN KAYNAKLANAN SEBEPLER

- Bilgi birikimi
- Karakter
- Merak
- Soru sorma

DİNİ METİNLERDEN KAYNAKLANAN SEBEPLER

- Muhkem ayetler
- Müteşabih ayetler

EKONOMİK SEBEPLER

- Ticaret
- Çıkar çatışması

COĞRAFİ SEBEPLER

- İklim
- Coğrafi konum

TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL SEBEPLER

- Önceki yaşantılar
- Göçler

Konya-Türkiye

Negeri Sembilan-Malezya

Orta Cava-Endonezya

Mazar-ı Sharif-Afganistan

Farklı ortam ve kültürler, insanların dini anlama ve yaşama şekillerini etkilemektedir.

- Toplumsal hayat, sürekli değişmekte ve gelişmektedir.
- Toplumsal hayatta yaşanan bu değişimler insanların **ihtiyaçları, sorunları, beklentileri, düşünceleri ve dünyayı algılama biçimlerini** de değişmektedir.
- Bu değişimler, insanların **din anlayışını da etkilemektedir.**

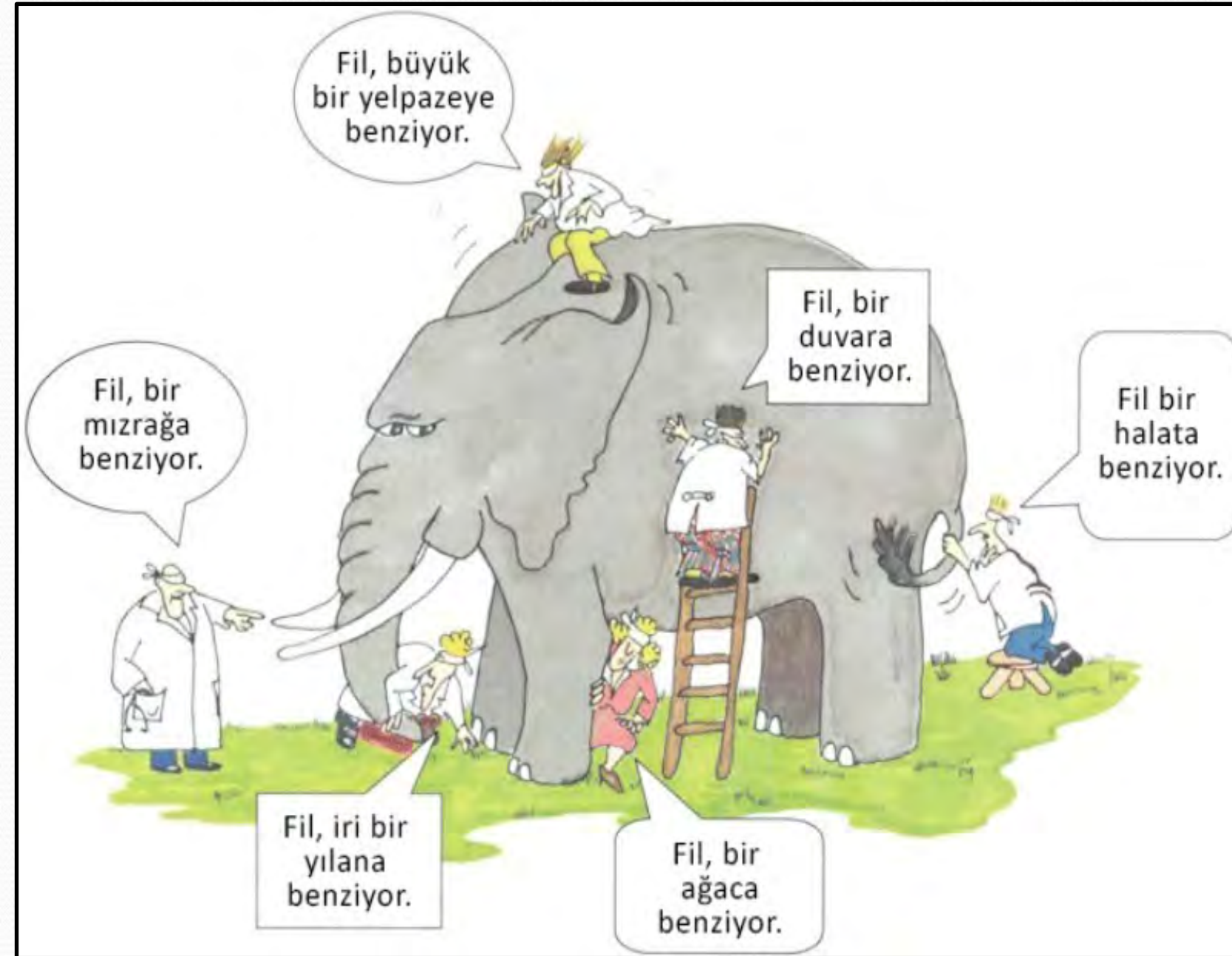

- Dinin ilkeleri, farklı dönemlerde, farklı şekillerde yorumlanabilmekte, **böylece farklı din anlayışları ortaya çıkmaktadır.**
- Örneğin; **âlimler**, dinin ilkelerini **kendi kültürleri** ve **bilgileri** çerçevesinde yorumlamışlar. Bu da farklı din anlayışlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Fizikçi, matematikçi, kimyacı, jeolog ve antropologdan oluşan bir heyet

daki bir
için

denini sormuşlar. Adam demiş ki:

- **Boru yetmedi!..** 😊

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUM BİÇİMLERİ

***İtikat, fıkıh ve mezhep**
kavramları hakkında neler
biliyorsunuz?*

**PEKİ MEZHEP
NE DEMEK ?**

Din değil,
Dinin yorumudur.

Düşünce zenginlięidir.

İnsan ürünüdür.

MEZHEPLER

Dinin deęişime
açık yüzüdür.

Kolaylıktır.

İlk mezhepler 800'lü yıllardan
itibaren çıkmaya başlamıştır.

Yani mezhep kisacasi '**gidilen yol, ekol**' demektir.

İNANÇLA İLGİLİ YORUMLAR

Belli bir dinin, düşüncenin ya da felsefi ekolün **inanç** esaslarına **itikât** denir.

İslamiyet'in ilk dönemlerinde (610'lu yıllarda) Müslümanlar, **sınırlı bir coğrafyada yaşayan ve çok kültürel çeşitliliği içinde barındırmayan** bir topluluktu.

İslamiyet'in ilk dönemlerindeki Müslümanlar, dinimizin inanç esasları hakkında akıllarına takılan hususları **Peygamberimize** soruyorlar, onun verdiği cevapla da yetiniyorlardı.

- Hz. Muhammed'in vefatından sonra **İslamiyet geniş coğrafi bölgelere yayılınca Müslümanlar, farklı milletler ve kültürlerle karşılaşp komşu oldular.**
- Böylelikle çeşitli kültürlerden binlerce insan da Müslümanlığı kabul etti.
- Özellikle felsefi eserlerin Arapçaya çevrilmesi İslam dünyasında, her şeyin **akılla açıklanabileceğini belirten 'Akılcılık' anlayışının yayılmasına yol açtı.**

BİLGİ NOTU

- İslam'ın inanç esaslarıyla ilgili esaslarını sistemli bir şekilde ortaya koyan **düşünce ekollerine İtikadi mezhepler** de denir.
- İtikadi mezhepler **Maturidilik** ve **Eş'arilik**'tir.

Müslümanlar arasındaki **bazı kötü kimseler** özellikle **Allah'ın sıfat ve özellikleri, Kader, Ahiret hayatı** gibi inanç konularında Müslümanların akıllarını karıştırıp şüpheler oluşturmaya çalıştılar.

Böylece **Müslümanların inançlarını sarsmayı amaçladılar.**

Bunun üzerine **İslam âlimleri, dinimizin itikatla ilgili esaslarını** sistemli hâle getirip herkesin anlayacağı biçimde ortaya koydular.

Dinimizin iman esasları görüşlerini halka açıkladılar ve İslam akaidi ile ilgili eserler yazdılar. Böylece **inançla ilgili yorumlar ortaya çıktı.**

Maturidilik, **İmam Maturidi**'nin düşünceleri doğrultusunda oluşmuştur.

İmam Maturidi, İslam'ın inanç esaslarını **Kur'an** ve **sünneti** esas alarak **aklî delillerle** temellendirmeye çalışmıştır.

Maturidi, **852**'de **Maturid**'te doğmuş, **944**'te **Semerkant**'ta vefat etmiştir.

MATURİDİLİK

İmam Maturidi, İslam dünyasının yetiştirdiği en büyük **kelam** âlimlerindendir.

Maturidi, insanın Allah'ın varlığını, birliğini, sıfatlarını **aklıyla kavrayabileceği** görüşündedir.

Maturidilik; **Semerkant, Pakistan, Afganistan, Türkiye, Balkanlar, Orta Doğu** gibi pek çok ülkede yayılmıştır.

Eş'arilik,
Ebu'l Hasan el-Eş'ari'nin
düşünceleri doğrultusunda
oluşturmuştur.

İmam Eş'ari **874'te Basra'da** doğmuş ve
936'da Bağdat'ta vefat etmiştir.

İmam Eş'ari, İslam'ın inanç
esaslarını **delilleriyle**
birlikte ortaya koymaya
çalışmıştır.

EŞ'ARİLİK

İmam Eş'ari de İmam
Maturidi gibi kelam
ilminin önde gelen
âlimlerinden biri
olmuştur.

İmam Eş'ari **Allah'ın varlığı ve birliği, ahiret,**
kaza ve kader gibi konularda görüşlerini
ortaya koyarken **Kur'an-ı Kerim'i** ve
Peygamberimizin sünnetini esas almıştır.

Eş'arilik; **Irak, Suriye, Hicaz,**
Horasan, Mısır ve Kuzey
Afrika'da yayılmıştır.

**Maturidilik ve
Eş'ariliğin benzer ve
farklı yönleri
nelerdir?**

**PEKİ FIKIH
NE DEMEK ?**

FIKİH

Sözlük anlamı

Bilmek, kavramak, anlamak, derin bilgi sahibi olmak gibi anlamlara gelir.

Terim anlamı

İslam'ın, **ibadetler, ticaret, evlilik, boşanma, aile hukuku, miras** vb. hükümlerini dayanaklarıyla birlikte ortaya koyan ilim dalına denir.

Fıkıh, İslam'ın ibadetler, alışveriş vb. konulardaki ilkelerini delilleriyle açıklar.

- Fıkıh konusunda uzman olan din âlimlerine **fakih** denir.

*Peki Fıkhi mezhepler
nasıl ortaya çıktı ?*

Fıkhi
mezhepler
nasıl ortaya
çıktı ?

İslam'ın geniş topraklara yayılmasıyla birlikte toplum değişiyor ve sosyal hayatta birçok **yeni sorun** ortaya çıkıyordu.

Müslümanlar **Namaz, oruç, hac, zekât** gibi **ibadetlerle ilgili ayrıntıları, haram ve helal** konusunda öğrenmek istediklerini **İslam bilginlerine** sordular.

Sorulan sorulara, yeni ortaya çıkan dinî meselelere **Kur'an** ve **sünneti** esas alarak **fıkhi çözümler** ürettiler.

Bu âlimlerden **bazılarının dinî görüşleri halk tarafından çok benimsendi**. Bu âlimlerin kaynaklardan dinî hüküm çıkarma yöntemleri, **öğrencileri tarafından sistemli hâle getirildi**.

Böylece İslam dünyasında, **âlimlerin adıyla anılan çeşitli fıkhi yorum biçimleri**, düşünce sistemleri ortaya çıktı. Bunlara **Fıkhi mezhep** denilmektedir.

Asıl adı **Numan bin Sabit** olan
İslam âlimi **İmam Âzam Ebû Hanife**'nin
(699-767) görüşlerini esas alan mezheptir.

**İbadetler, ticaret, evlilik, aile
hukuku, miras** gibi konularla
ilgilenen Fıkhi mezheptir.

Hanefi mezhebinde
Kur'an ve **sünnet**
yanında **akla** da
önem verilir.

HANEFİLİK

Hanefi mezhebinde
Kıyas da dini
hükümlerde kullanılan
bir yöntemdir.

Ebu Hanife'nin en önemli eseri
Fıkhul-Ekber'dir.

**Irak, Mısır, Suriye, Kafkaslar,
Balkanlar, Pakistan** ve **Türkiye**'de
yaygındır.

Hadis ve fıkıh âlimi **Malik b. Enes**'in
(712-795) görüşlerini esas alan mezheptir.

**İbadetler, ticaret, evlilik, aile
hukuku, miras** gibi konularla
ilgilenen Fıkhi mezheptir.

Malik b. Enes **Medine**'de
doğmuş ve burada vefat
etmiştir. **Medine halkının
uygulamalarına** çok
önem vermiştir.

MÂLİKİLİK

En önemli eseri
hadis kitabı olan
Muvatta'dır.

Dinî konuda hüküm verirken
Kur'an ve **sünneti** esas almış,
kıyasa başvurmuştur.

Hicaz (Arabistan-Medine), **Mısır** ve
Kuzey Afrika'da yaygındır.

Muhammed b. İdris eş-Şâfiî'nin
(767-819) görüşlerini esas alan mezheptir.

***İbadetler, ticaret, evlilik, aile
hukuku, miras*** gibi konularla
ilgilenen Fıkhi mezheptir.

Onun
el-Ümm er-Risale
adlı eserleri çok
meşhurdur.

ŞAFİİLİK

İmam Şâfiî fıkıh
ilminin esasları
konusunda ilk eser
yazan kişidir.

Dinî konuda hüküm verirken ***Kur'an, sünnet*** ve ***âlimlerin icması (görüş birliği)*** esas alınmıştır. Sünnetin her çeşidi dinî delil kabul edilir.

***Mısır, Suriye, Filistin, Doğu
Afrika, Azerbaycan, Endonezya,
Malezya ve Türkiye'***de yaygındır.

Hadis alimi **Ahmed b. Hanbel**'in
(780-854) görüşlerini esas alan mezheptir.

*İbadetler, ticaret, evlilik, aile
hukuku, miras* gibi konularla
ilgilenen Fıkhi mezheptir.

Ahmed b. Hanbel **Bağdat**'ta
doğmuş; **Kûfe, Mekke,
Medine, Şam** gibi yerlere
ilim öğrenmek için gitmiş ve
Bağdat'ta vefat etmiştir.

HANBELİLİK

En önemli eseri
hadis kitabı olan
Müsned'tir.

Bu mezhepte **Kur'an, sünnet** yanı
sıra **sahabelerin görüşlerine** önem
verilir. Gerekmedikçe kıyas yoluna
başvurulmaz.

Hanbelilik, **Suudi Arabistan
Bağdat, Filistin, Suriye**'de
daha fazla yayılmıştır.

Cafer-i Sadık olarak bilinen
Câfer b. Muhammed el Bâkır'ın (699-765) görüşlerini esas alan fıkhi mezheptir.

İbadetler, ticaret, evlilik, aile hukuku, miras gibi konularla ilgilenen Fıkhi mezheptir.

Caferiler dini konularda **Kuran** ve **Sünnet** yanı sıra masum kabul ettikleri **12 imamın sözlerini** delil olarak kabul ederler.

CÂFERÎLİK

5 vakit namaz
öğle-ikindi, akşam-yatsı şeklinde birleştirilerek kılınır.

Câferîlikte abdest alınırken ayaklar yıkanmak yerine **mesh edilir**.

Namaz kılınırken kıyamda eller bağlanmaz, sağ ve sol omuza selam vererek namaz bitirilmez, namaz bitiriş şekilleri farklıdır.

Câferîlik; **Kars, Ardahan, Iğdır** ve çevresinde yaygınken dünyada da daha çok **İran** ve **Azerbaycan**'da yaygındır.

- Çevrenizde Şafiilik, Malikilik vb. farklı mezheplere mensup Müslümanlar var mıdır? Varsa bunların, namaz, abdest vb. konularda ne gibi farklı uygulamaları söz konusudur?
- Gözlemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

TASAVVUF

Sözlük
anlamı

***Yün giymek, saf olmak** gibi anlamlara gelir.*

Terim
anlamı

*Tasavvuf, İslam'ın **ahlak boyutunu** ön plana çıkaran, kalbe Allah sevgisini yerleştirmeyi amaçlayan düşünce akımıdır.*

TASAVVUFUN TEMEL AMAÇLARI

Kişiyi kötü davranışlardan uzaklaştırıp **ahlaken yüceltmek** ve **olgunlaştırmaktır**.

İnsanın, **Hz. Muhammed'in ahlakını benimsemesini**, onun sünnetini hayat tarzı hâline getirmesini sağlamaktır.

Kişinin kalbine **Allah ve Peygamber sevgisini** yerleştirmek, **ona her an Allah'la beraber olduğu bilicini kazandırmaktır**.

Bireyi **Züht** ve **kanaati** benimsemiş, takva sahibi “**kâmil bir insan**” (**olgun insan**) hâline getirmeyi hedefler.

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TASA VVUFİ YORUMLAR

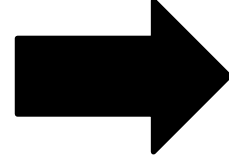
*“Sufi, mutasavvıf ve tarikat”
kavramlarının anlamları hakkında
neler biliyorsunuz?*

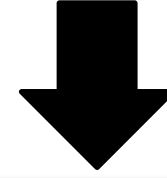
*Tasavvufi yorum
biçimleri **nasıl**
ortaya çıktı ?*

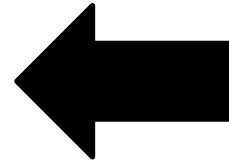
Müslümanlar yeni topraklar fethettiler. Elde edilen ganimetlerle **toplumda zenginlik arttı.**

Böylelikle Hz. Peygamber'in sade yaşantısından uzaklaşıldı **gösteriş ve israf arttı.**

Lüks ve **israfın** İslam'ın dünya görüşüne ve Hz. Peygamber'in sünnetine aykırı olduğunu anlattılar.

Bu durumdan rahatsız olan **bazı İslam önderleri, Müslümanları uyardı.** Bu Müslüman önderler halka;

Tekrar İslam'ın ilk dönemlerindeki gibi dünya malına önem vermeyen, **züht** ve **kanaati** öne çıkaran yaşam tarzının benimsenmesi gerektiğini söylediler.

Bunun da nasıl olacağına dair **ilkeler** ortaya koydular. Müslümanlar, bu İslam önderlerinin etrafında toplandılar.

Onların ortaya koyduğu görüş ve ilkeleri benimsediler. Böylece farklı tasavvufi yorum biçimleri ortaya çıktı.

Tasavvufta edepli olmanın büyük önemi vardır.
("Edeb yâ hû" yazılı bir hüsn-ü hat / Hattat: Mahmut Şahin)

TASAVVUFLA İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR

Mutasavvıf

Şeyh

Derviş

Tarikat

Dergâh

Mürit

Mutasavvıf

İslam'ın ahlaki değerlerini ön plana çıkaran; insanın benliğini karartan inançsızlık, cimrilik, korkaklık, kin ve dedikodu gibi kötü davranışlardan kişiyi uzaklaştırmaya çalışan kimse, sufi.

Şeyh

Tasavvufta; doğru yolu göstermeye yardımcı olmak, insanları ahlaken eğitmek üzere bir tekke ve zaviyede ibadetle meşgul olan dervişlere başkanlık eden kimse, **tarikât piri, mürşit**.

Derviş

Bir şeyhin gözetiminde bir tarikata girip tekkede hizmet ederek ibadetlerle meşgul olan, kendini ahlak ile geliştirmeye gayret eden ve böylelikle nefisini arındırmaya ve gönlünü zenginleştirmeye çalışan kimse.

Tarikat

Tasavvufta, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu elde etmek ve Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etme bilincini kazanmak için girilen ve kendisine ait kuralları olan yol.

Dergâh

Tarikat şeyhi ile dervişlerin toplanıp ibadet yaptıkları ve kendilerini ilmen ve manen geliştirerek eğitim gördükleri yer.

Mürit

*Bir şeyhe bağlanarak ondan Allah'ın rızasını kazanmanın yollarını öğrenen, yetişmek için mürşidin verdiği ahlaki öğütleri uygulayan ve öğrendiği dua ve zikirleri okuyarak **tasavvuf** yolunda ilerlemeye çalışan kimse.*

Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur ki alçakta dura
Yüceden bakan göz değil.

Yunus Emre Divanı - Seçmeler, s. 254.

Yunus Emre'nin yukarıdaki sözü ne anlama gelmektedir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Yesevilik

Hoca Ahmed Yesevi
kimdir? Onun hakkında neler
biliyorsunuz?

- Yesevilik, **Hoca Ahmed Yesevi**'nin (öl. 1166) düşüncelerine ve tasavvuf anlayışına dayanan bir **tasavvufi yorumdur**.

Hoca Ahmed Yesevi,
ilk Türk-İslam
mutasavvıflarından biri
kabul edilmiştir.

Hoca Ahmed Yesevi, **Pir-i Türkistan** lakabıyla da anılmıştır.

Türkler arasında **İslamiyetin yayılmasında** ve **doğru din anlayışının oluşmasında** önemli rolü olmuştur.

Ahmed Yesevi, Türk boyları arasında dolaşarak İslamiyeti onların anlayabileceği sadelikte anlatmıştır.

Divan-ı Hikmet adlı eserinde **Hikmet** adı verilen şiirleriyle İslam'ın ilkelerini insanlara açıklamıştır.

Divan-ı Hikmet, Türk-İslam edebiyatının en önemli örnekleri arasında yer almaktadır.

Divan-ı Hikmet'te, insanlara İslam dininin ilkelerini açıklayan, Allah ve Peygamber sevgisini konu alan birçok şiir yer almaktadır.

Ahmed Yesevi, hikmetlerini Kur'an ve sünnetten ilham alarak söylediğini şöyle ifade etmiştir;

**“Benim hikmetlerim Sübhan'ın fermanı,
Okuyup anlasan hepsi Kur'an'ın anlamı.
Benim hikmetlerim hadis hazinesidir,
Kişi, pay götürmese bil ki habistir.”**

Ahmed Yesevi, Divan-ı Hikmet, s. 427.

Ahmed Yesevî'nin **Dîvân-ı Hikmet** adlı eserinin dış kapağı
(Taşkent 1312)

Yesevilikte;

Samimi şekilde Kur'an ve sünnete bağlanmak

*dinî emir ve yasaklara uyma
konusunda titiz davranmak*

*dünya malına fazla
önem vermemek*

*Dürüst olmak, doğruluktan
ayrılmamak*

*kendini kimseden üstün
görmemek*

sırları açığa vurmamak

*cömert
olmak*

*Misafirlere ikramda
bulunmak*

**Namazları cemaatle kılma, abdestli gezme, Allah'ı çok
zikretme** konusunda dikkatli olmak önemli ilkelerdendir.

*“Sünnet imiş, kâfir de olsa incitme sen,
Huda bizardır, katı yürekli gönül incitenden
Allah şahit, öyle kula hazırdır cehennem.”*

Ahmet Yesevi, Divan-ı Hikmet, s. 72.

bîzar: Tedirgin, bezmiş, usanmış, bezginlik getirmiş.

Huda: Allah.

**Ahmet Yesevi'nin yukarıdaki sözün anlamını
sınıfınızda değerlendiriniz.**

Kadirilik

Kadirilik ve Abdülkadir Geylani
hakkında neler biliyorsunuz?

Abdülkadir Geylânî'nin (1077-1166)
tasavvufi anlayışına dayanan
tasavvufi yorumdur.

1077'de **Geylan**'da doğan
Abdülkadir Geylânî'nin soyu,
H.z. Ali'ye (r.a.) kadar
uzanmaktadır.

Medresede İslami ilimleri
okutup talebe yetiştirdi
ve vaazlar verdi. Daha
sonra bunları bırakıp
inzivaya çekildi ve
tasavvufa yöneldi.

KADİRİLİK

Abdülkadir
Geylânî'nin tasavvuf
düşüncesinin temeli
Kur'an ve **sünnete**
dayanır.

Kur'an'ın ilkelerine ve
Peygamberimizin sünnetine
uygun yaşamak Kadirilikte en
fazla önem verilen husustur.

Abdülkadir Geylânî'nin tasavvuf anlayışında;
cömert olmak, sabırlı olmak, hakkına
razı olmak, mütevazı ve **sade giyinmek,**
alçak gönüllü olmak önemli yer tutar.

KADİRİLİKTE ÖNEM VERİLEN BAZI ESASLAR

Himmeti (niyeti ve düşünceyi) yüceltmek

Haramlardan kaçınmak

Amelleri güzelleştirmek

Azmi artırmak

Nimete saygı göstermek

Mevlevilik

Mevlâna Celaleddin Rumi
hakkında neler biliyorsunuz?

- Mevlevilik, **Mevlana Celaleddin Rumi**'nin (öl. 1273) düşüncelerine dayanan tasavvufi yorum biçimidir.
- **1207**'de Horasan'ın **Belh** şehrinde doğan Mevlana, küçükken ailesiyle buradan ayrılmış, çeşitli yerlere uğradıktan sonra ailesiyle **Konya**'ya gelip yerleşmiş ve Konya'da vefat etmiştir .
- Mevlana'nın en önemli eseri **Mesnevi**'dir.

Mevleviliğin kurucusu, Mevlana'nın oğlu
Sultan Veled'dir.

İlk eğitimini, önemli âlim olan ve **Sultanü'l-Ulema**
(**âlimler sultanı**) lakabıyla anılan babası **Bahaüddin**
Veled'ten almıştır.

Mevlana; **Arapça, farsça, lügat, fıkıh, tefsir** ve **hadis** gibi ilim
dallarında bilgi sahibi olmuş, babasının vefatından sonra
medreselerde ders vermeye başlamıştır.

Yazdığı eserler ve ortaya koyduğu görüşlerle
yüzyıllardır İslam dünyasında derin etkiler bırakmıştır.

Mevlana'nın dinî-tasavvufi düşüncesinin kaynağı **Kur'an-ı Kerim** ve **sünnettir**.

Mevleviliğe göre tasavvufi eğitimin amacı, **insanın kendini tanımasını** ve **bulmasını sağlamaktır**.

Mevlevilik; **insanı yüceltmeyi amaçlayan**, insanlar arasındaki değerleri ön plana çıkaran düşünce akımıdır.

Allah sevgisi, insan sevgisi ve insanın manevi ve ahlaki yönden yüceltilmesi Mevlevilikte önem verilen ilkelere dendir.

- Mevlevilikte, **ibadetler** üzerinde önemle durulur. Yüce Allah'a olan sevgi ve bağlılığın ibadetlerle de gösterilmesi istenir.
- Mevlevilikte, İslam'ın **sevgi** ve **anlayışlı olmayı** ön plana çıkaran yorumuna önem verilir.

- Başkalarının ayıplarının yüzlerine vurulmaması, hatalarından dolayı insanların incitilmemesi gerektiği belirtilir.
- Mevlevilikte, din, dil, ırk, zengin, fakir vb. hiçbir ayırım yapılmaksızın **bütün insanların sevilmesi öğütlenir.**

- Mevlâna Celaleddin Rumi'ye göre Yüce Allah (c.c.) insana değer vermiş, onu üstün ve ayrıcalıklı bir varlık olarak yaratmıştır. O hâlde insana değer verilmeli ve saygı duyulmalıdır.
- Mevleviliğe göre insan, kalbini kin, hırs, kibir, kıskançlık, bencillik gibi kötü duygulardan arındırmalı, **Sevgi ve saygıyı ilke edinmelidir.**
- Mevleviliğe göre **doğruluk, adalet, hikmet, zayıfları gözetme, yardımlaşma** vb. değerler genel olarak bütün insanları mutluluğa götürecek temel ilkelere.
- Buna karşın **tembellik, yalan, hile, kin, nefret, öfke, dedikodu, kibir** vb. kötü özellikler ise insanın helakına sebep olur.

- Mevlevilikte **sema** ve **ilenin** büyük önemi vardır. **Sema**; musiki aletler eşliğinde dönerek yapılan bir ayindir.
- Sema'ya katılanlara **semazen**, bu ayinin yapıldığı yerlere ise **semahane** denir.

- **ile** ise **1001 günlük** süre içinde derghta insanlara faydalı olmak, derghı bu süre içinde izinsiz terk etmemektir.

- **Çile**, Mevlevilik yoluna girmek isteyen kişinin **manevi ve ahlaki bakımdan olgunlaşması**, tasavvufi yönden eğitilmesi sürecini kapsar.
- Oldukça meşakkatli olan bu sürece giren kişiye “**çilekeş**”, süreci başarıyla tamamlamaya da “**çile çıkarmak**” denir.

Güneş gibi ol, şefkatte, merhamette,
Gece gibi ol, ayıpları örtmede,
Akarsu gibi ol, keremde, cömertlikte
Toprak gibi ol, tevazuda, mahviyette
Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol.

Mesnevi - Seçmeler, s. 47.

kerem : Büyüklük, asalet. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.

mahviyet : Alçak gönüllülük.

tevazu : Alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu, gösterişsiz olma.

Nakşibendilik

Nakşı ve **Nakşibendi** kavramları sizlere neler çağrıştırmaktadır? **Nakşibendilik** hakkında neler biliyorsunuz?

Nakşibendilik, **Bahauddin Nakşibend**'in düşüncelerini temel alan tasavvufi yorum biçimidir.

Bahauddin Nakşibend, çeşitli bölgelere yolculuklar yapmış, döneminin önemli mutasavvıfları ile görüşüp onların sohbetinde bulunmuştur.

Pek çok insan, onun tasavvuf anlayışını takip etmiştir. Sohbetlerinde **ilim** ve **ahlak** üzerinde önemle durmuştur.

Allah'ı zikretmek, dinin emirlerine uymak, dünya malına karşı hırslı olmamak, canlılara iyilik etmek, hayır işlerine yönelmek Nakşibendilikte en çok tavsiye edilen davranışlardır.

Anadolu'da da oldukça yaygın olan Nakşibendilik; **Anadolu birliğinin sağlanmasında, Türk kültür hayatının zenginleşmesinde** önemli rol oynamıştır.

İbadetlere devam etmek, her işte Allah'ın rızasını gaye edinmek, kin, nefret ve düşmanlıktan uzak durmak Nakşibendilikte en çok önem verilen hususlardır.

NAKŞİBENDİLİKTEKİ 11 TEMEL İLKE

1. Devamlı olarak geçen zamanı değerlendirmek.
2. Kendisine şeyhi tarafından verilen zikirlerin sayısına riayet etmek.
3. Kalbini her an uyanık tutmak.
4. Cenab-ı Hak'ı daima hatırdâ tutmak.
5. Yolda yürürken ayaklara doğru bakmak.
6. Kötü ahlaktan iyi ahlaka, insani sıfatlardan meleklerin sahip olduğu sıfatlara yönelmek.
7. Halk içinde Hak ile beraber olmak. Kalabalık içinde bile Allah'ı (c.c.) unutmamak.
8. Hem dili hem de kalbi, birlikte zikir hâlinde tutmak.
9. Zikirden ayrıldıktan sonra kalbin uyanıklığını korumak için
“İlahî, ente maksûdî ve rîdâke matlûbî ” (Allah'ım! Benim gayem sensin, istediğim de rızandır.) ifadesini söylemek.
10. Kalbe gelen düşünce ve hatıraları kontrol altına almak.
11. Her an Hak'tan haberdar olmak, kalbi Allah (c.c.) ile olmak.

Nakşibendilikte,
**“Halk içinde Hak ile beraber
olmak”** ilkesine büyük önem
verilir. “Halk içinde Hak ile
beraber olmak” sözüyle
anlatılmak istenen nedir?
Arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Alevilik-Bektaşilik

“Ehl-i beyt” ne demektir?

*Hacı Bektaş Veli hakkında
neler biliyorsunuz?*

ALEVİLİK

Sözlük
anlamı

*Ali tarafında olan, Ali'yi seven, Ali'ye bağlı
anlamlarına gelir.*

Genel
olarak

*Hz. Peygamber'in vefatından sonra
halifeliğin, **Hz. Ali'nin** ve **onun soyundan
gelenlerin** hakkı olduğunu savunan
anlayışı ifade eder.*

- Hz. Muhammed'in vefatının ardından, sırasıyla **Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman** ve **Hz. Ali** halife olmuşlardır.
- Ancak bazı Müslümanlar, Peygamberimizin vefatından sonra halifeliğin öncelikle Hz. Ali'nin hakkı olduğuna inanmışlardır. **680** yılında **Yezid**'in emriyle Peygamberimizin torunu **Hz. Hüseyin** ve ailesinden bazı kişiler **Kerbela**'da şehit edilmişlerdir.
- Bu acı olay, Müslümanlarda büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Birçok kişi ehl-i beyt mensuplarına ve onların haklarına sahip çıkmaya başlamıştır. İşte bu yaklaşım zamanla sistemli hâle gelmiş ve Alevilik akımının doğup yaygınlaşmasını sağlamıştır.

BEKTAŐILIK

- Bektaşilik, mutasavvıf ve düşünür **Hacı Bektaş Veli**'nin görüş ve düşüncelerini temel alan tasavvufi yorumdur.
- Horasan erenlerinden olan Hacı Bektaş Veli, **1209**'da doğmuş, **1271**'de vefat etmiştir. O, Anadolu'yu yurt edinmiş, Türkmenlere Allah ve Peygamber sevgisini aşlamak için büyük çaba harcamıştır.
- Hacı Bektaş Veli, insanlara İslam'ın ilkelerini ve güzel ahlak prensiplerini kavratmayı amaç edinmiştir.
- Hacı Bektaş Veli, insanlar arasında ırk, dil vb. ayrımlar yapılmamasını öğütlemiştir. Allah'ın yarattığı üstün varlık olması sebebiyle her insanın sevilmesi gerektiğini belirtmiştir.
- Alevi-Bektaşî için **Kur'an'a uymak, onun bildirdiği esaslardan ayrılmamak** temel hedeftir.
- Hacı Bektaş Veli'nin en önemli eseri "**Makâlât**"tır.

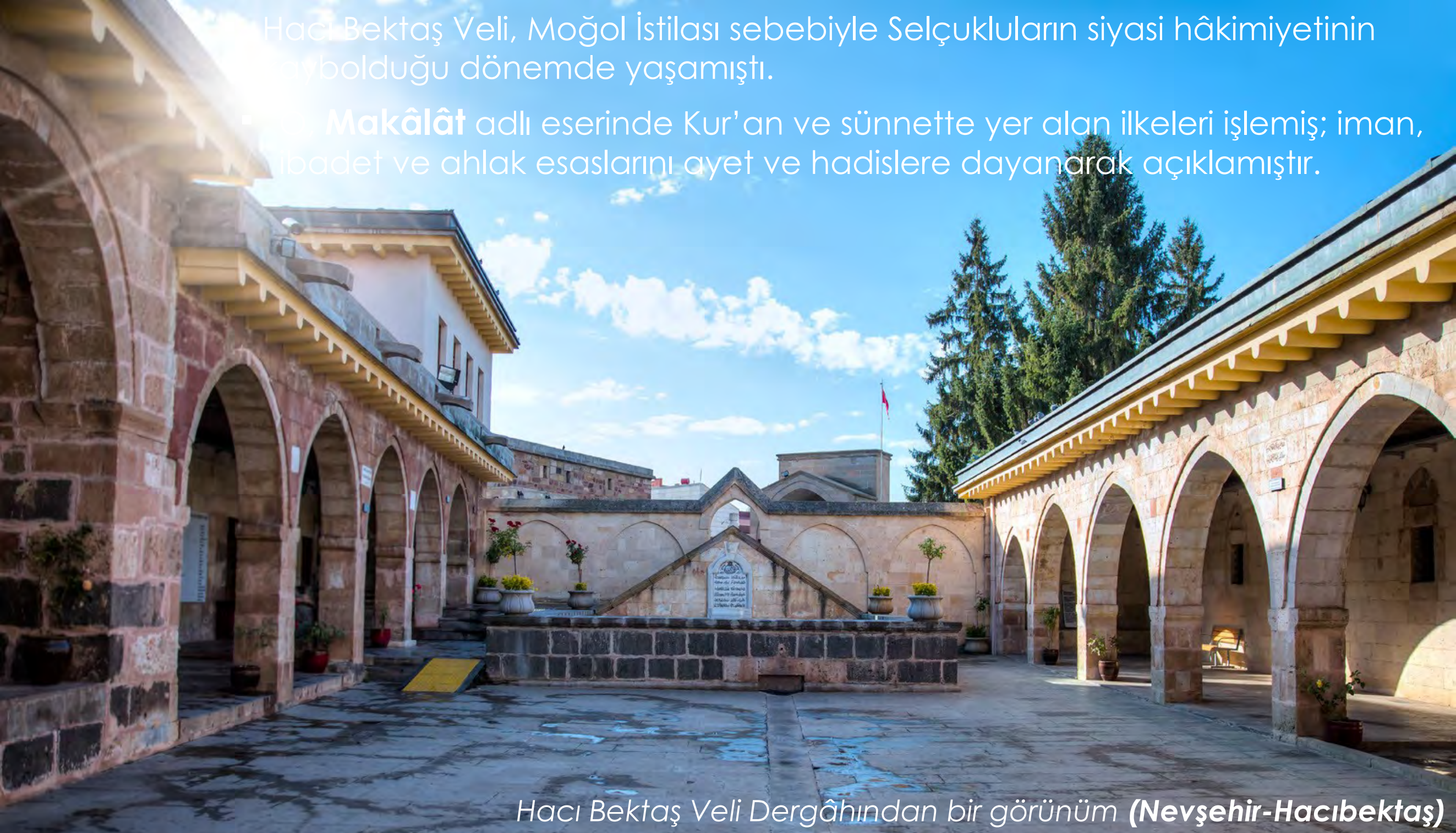
ALEVİLİK İLE BEKTAŞİLİK BİRE BİR AYNI ŞEYLER Mİ?

- Alevilik ile Bektaşilik esas itibarıyla **bire bir aynı şeyler değildir.** Ancak bu iki anlayışın ilkeleri arasında; **Hız. Ali** (r.a.) ve **ehl-i beyte önem verme, 12 imam sevgisi** gibi birtakım benzerlikler söz konusudur.
- Bu sebeple Bektaşilik, ortaya çıktığı dönemlerden sonraki zamanlarda Alevilik-Bektaşilik olarak anılmıştır.

Hacı Bektaş Veli, Moğol İstilası sebebiyle Selçukluların siyasi hâkimiyetinin kaybolduğu dönemde yaşamıştı.

Onun **Makâlât** adlı eserinde Kur'an ve sünnette yer alan ilkeleri işlemiş; iman, ibadet ve ahlak esaslarını ayet ve hadislerle dayanarak açıklamıştır.

Hacı Bektaş Veli Dergâhından bir görünüm (Nevşehir-Hacıbektaş)

EHL-İ BEYT

Alevilik-Bektaşilikte ehl-i beyt sevgisinin önemli bir yeri vardır. Ehl-i beyt; **Peygamberimizin ev halkı** anlamına gelir.

Pek çok İslam âlimine göre ehl-i beyt; Hz. Muhammed'le birlikte **Hz. Ali** (r.a.), **Hz. Fatıma** (r.a.), **Hz. Hasan** (r.a.) ve **Hz. Hüseyin**'den (r.a.) oluşmaktadır.

Alevilik-Bektaşilik düşüncesine göre her Müslüman, ehl-i beyti sevmeli ve saymalıdır. Kerbelâ'da günlerce aç ve susuz bırakılarak şehit edilen ehl-i beyt mensuplarının acısını da yüreğinde hissetmelidir.

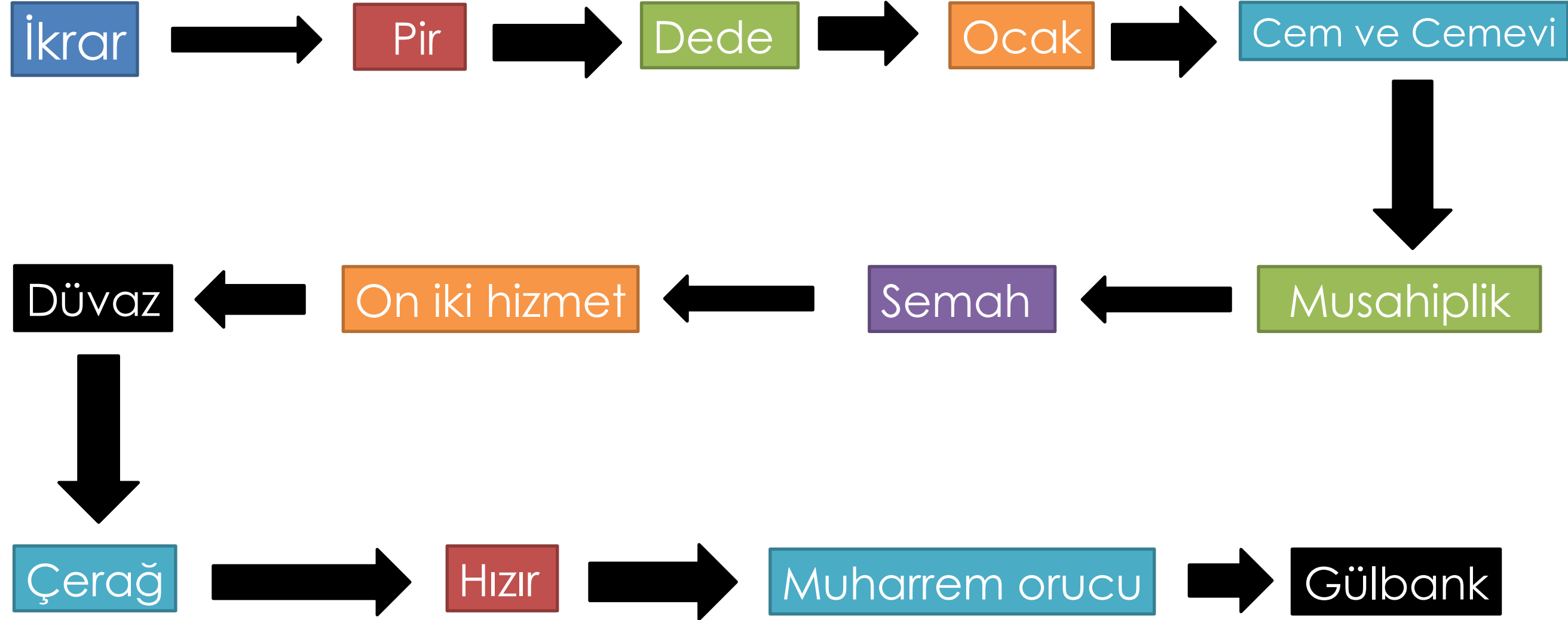
12 İMAM İNANCI

- 12 imam inancı; Alevilik-Bektaşilikte Peygamberimizden sonra önder olarak kabul edilen ve **Hız. Ali** ile **Hız. Fatıma'nın soyundan gelen 10 kişiyi** ifade eder.

On iki imam sırasıyla řu kişilerden oluşur:

1. Hız. Ali (r.a.)
2. Hız. Hasan (r.a.)
3. Hız. Hüseyin (r.a.)
4. İmam Zeynelabidin
5. İmam Muhammed Bakır
6. İmam Cafer Sadık
7. İmam Musa Kazım
8. İmam Ali Rıza
9. İmam Muhammed Taki
10. İmam Ali Naki
11. İmam Hasan Askeri
12. İmam Muhammed Mehdi

ALEVİLİK-BEKTAŞİLİK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

İKRAR

- İkrar **söz vermek** demektir. Alevilik-Bektaşilik yoluna girmek isteyen kişi tarafından Pir'e verilen söz demektir.
- İkrar ayini, **Alevilik-Bektaşiliğe giriş için yapılan merasimdir**. Alevilik-Bektaşilik yoluna giren kişi, **Pir** denilen manevi öndere ikrar yani söz verir.
- Pire verilen söz, Hz. Peygamber'e verilmiş sayılır. Hz. Peygamber'e verilen ikrar da Allah'a verilmiş sayılır.
- Buna **“El ele, el Hakk'a”** ifadesi de bu durumu özetler.
- Alevilik-Bektaşilikteki törenlerde **nefes** adı verilen ilahiler söylenir.

OCAK

- *Ocak, Alevi-Bektaşı önderlerinin kendi inanç ve değerleri çerçevesinde oluşturduğu yapılanmalardır.*
- Ocaklarda Alevi-Bektaşı önderleri, dedeleri bulunur.
- Alevi-Bektaşı kültürünün yaşatıldığı bu ocaklarda **insanların eğitimine yönelik** faaliyetler yapılır.
- Alevilik-Bektaşilikte herkesin bir ocağa bağlı olması büyük önem taşır.

CEM VE CEMEVi

Cem kavramı sözlükte, *toplamak, bir araya getirmek* anlamına gelir.

Cem, Alevi-Bektaşilerin, belli zamanlarda bir araya gelerek yaptıkları **törene** denir.

Cemevinin ortasına “**Kırklar Meydanı**” adı verilir. Meydanın tam ortasına ise “**Dâr Meydanı**” denir.

Cem’in yapıldığı yere **Cemevi** denir. Cemevi; **adap yeri** olarak nitelendirilir. Cemevine Bektaşilikte **meydan evi** de denir.

CEM NASIL BIR TÖRENDİR?

Alevilik-Bektaşilikte cem, **inançsal boyutu** olan bir törendir.

Aynı zamanda cem; **yardımlaşma, ruhen arınma, toplumsal sorunlara çözüm bulma** ve **öğrenme** yeridir.

Cemde **herkes eşittir**. Ceme gelenler, sosyal, ekonomik, siyasal kimliklerini dışarıda bırakarak cemevine girerler.

Ceme ruhen ve bedenen temiz gelinmesi, sade elbiseler giyilmesi önemlidir.

CEMİN KURALLARI

Cemde müsaade alınmadan konuşulmaz, yerinden kalkılmaz.

Bir şey yenilmez ve cemevinden çıkılmaz.

Dedikodu yapılmaz.

Cem, Alevi-Bektaşilerin önderleri **dedeler** nezaretinde gerçekleştirilir.

Cemin ne zaman yapılacağı önceden görevlilerce duyurulur.

Bunu bilenler cem için gerekli hazırlıkları yaparlar.

Ceme katılacak olanlar **abdest** alırlar.

Temiz kıyafetlerini giyerek evlerinden çıkıp cemevine gelirler.

Cemevine girerken **niyaza** dururlar.

Niyaz; dedeye, babaya, mürşide boyun kesip (eğip) cemevinin kapısının eşiğini öpmek demektir.

Cem için gelenler, evden hazırlayıp getirdikleri **lokma** denilen yiyecekleri görevlilere verirler.

Cemvine gelen **kadınlar sol tarafa, erkekler de sağ tarafa** otururlar ve **ay şeklinde** bir halka oluştururlar.

Cemevinin ortasında, **semah** dönülmesi için boş bir alan bırakırlar.

Kadınlar ve erkekler, otururken yüzleri **dedenin makamına bakacak şekilde dururlar.**

CEM ÇEŞİTLERİ

1. **Abdal Musa cemi:** Yılın ilk cemi olup sonbahar gelince **küskünlerin barıştırılması** ve **birliğin sağlanması** amacıyla yapılır.

2. **İkrar cemi:** Alevilik-Bektaşilik yoluna girecekler için yapılan **söz verme** cemidir.

3. **Görgü cemi:** Alevilik-Bektaşilik yoluna giren taliplerin, bir yıl içinde yapılan davranışlardan **kendilerini hesaba çekmeleri amacıyla** yapılan cemdir.

CEMEVLERİNİN İŞLEVLERİ

- Cemevleri zaman zaman **tasavvufi sohbet** ve **muhabbet yeri** olmuş,
- Fakirler için **aşevi** veya **misafirhane** işlevi görmüştür.
- Ayrıca cemevleri tarihte ve günümüzde birer **ilim, eğitim** ve **irfan yuvası** olarak da değerlendirilmiştir.
- Alevilik-Bektaşilik inancına göre cemevi, “**Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.**” buyuran Hz. Muhammed’in manevi makamını temsil eder. Cemevinin kapısı da **Hazret-i Ali**’yi sembolize eder.

CEM NASIL YAPILIR ?

Cemde, önce **küskün** olanlar barıştırılır ve **helallik** alınır.

Dede cem törenine “**Bism-i Şah Allah, Allah!**” deyip başlar.

Cem sırasında “**Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammed ve alâ âl-i seyyidinâ Muhammed**” denilerek Peygamberimize ve ehl-i beytine salavat getirilir.

Cemde **semah** dönülür, **salavatlara** getirilir; **mersiyeler, düvaz-imamlar, nefesler, ilahiler, miraçlamalar** okunur.

Kerbelâ'da 72 evladı ve arkadaşlarıyla birlikte susuz bırakılıp şehit edilen **Hız. Hüseyin** (r.a.) aşkına su dağıtılır. Yiyecekler, kesilen kurbanlar dede tarafından dua yapıldıktan sonra dağıtılır.

Dede, ceme katılanlara **Kur'an** okur, **sohbet** verir **tövbe** ettirir. **Dua eder ve cemi bitirir.**

CEMDE 12 HİZMET

Cemde yerine getirilmesi gereken **12 hizmet** ve her bir hizmeti yerine getirmekle **görevli 12 kişi** bulunur.

12 hizmet, cemin ayrılmaz bir parçasıdır.

Alevilik-Bektaşılıkte, 12 hizmetin yerine getirilmediği bir cemin **geçerli olmayacağı** ve bu esnada **yenilen** ve **içilen şeylerin helal olmayacağı** kabul edilir.

Cem törenlerinin, **insanlar arası ilişkileri düzenleyen** yönü vardır. Mesela cemde gelişigüzel oturulmaz ve gelişigüzel hareket edilmez. İnsanların, cemin kurallarına uyması gerekir. Böyle olup olmadığı da 12 hizmeti yerine getiren görevlilerce denetlenir.

CEMDE 12 HİZMET

Pir (Dede)

Rehber

Gözcü

Zakir

Çerağcı

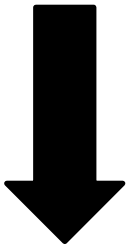
Sakacı

Lokmacı/Sofracı

İbrikçi

Pervaneci/Semahçı

Süpürgeci

Peykçi

İznikçi

CEMDE 12 HİZMET

DEDE-MÜRŞİT-PİR: Cemi yöneten manevi önderdir.

REHBER: Cemden önce dedenin önüne post serer. Ceme katılanlara yol gösterir.

GÖZCÜ: Cemin düzenini, huzurunu, sakin bir şekilde geçmesini sağlar.

ZAKİR: Saz tevhit, düvaz-imam, miraçlama, mersiye, nevruziye okur.

SÜPÜRGEÇİ: Cemevinin temizliğinden sorumludur.

ÇERAĞCI: Çerağı yani mumu yakar ve meydana aydınlatır.

SAKACI: Ceme gelenlere su, şerbet vb. içecekler dağıtır.

LOKMACI-SOFRACI: Kesilen Kurbanlar ve yemek işleriyle ilgilenir.

BEKÇİ: Ceme katılan kişilerin evlerinin güvenliğini sağlar.

SEMAHÇI-PERVANECİ: Semah yapacakları ayağa kaldırır. Dönülen semaha öncülük eder.

PEYKÇİ: Cemin yapılacağını herkese haber verir.

İZNİKÇİ: Ceme katılanların ayakkabılarını düzenleyip muhafaza eder.

SEMAH

- Semah, **ceme katılanların, manevi coşku içerisinde aşkla ayakta ve müzik eşliğinde dönmeleridir.**
- Alevilik-Bektaşiliğe göre semah; din, ırk, cinsiyet ayrımı olmaksızın, kişilerin ellerini göğse kaldırarak Allah'ın bir ve tek olduğunu ifade etmeleri demektir.
- Semahta dikkat çeken bazı hareketler vardır. **Sağ elin ayasının yukarıya (göğse), sol elin ise yere dönük olmasıdır.** Bu sembolik davranış, Alevilik-Bektaşilik **“Hak'tan alır, halka veririz. Kendimize hiçbir şeyi mal etmeyiz.”** düşüncesini ifade eder. Semah aynı zamanda insanın maneviyatıyla yüzleşmesi, maddi dünyadan uzaklaşması ve Yüce Allah'a (c.c.) yaklaşmasıdır.

SEMAH NASIL YAPILIR?

Semahın, **herkesin birbirini göreceği şekilde** yapılması esastır.

Semahlarda **el ele tutuşulmaz** ve **kesinlikle mürşide arka dönülmez**. Semah yapılırken ayaklar çıplak olur.

Dedenin önüne gelindiğinde hafif baş kesilerek **selam verilir** ve ardından semaha devam edilir.

Semah sonunda dede, semahçılara **dua eder**.

- Semah, cemin belli bir aşamasında, **dedenin işaretiyle başlar.**

- **Ağırlama** denilen hafif tempoda başlayan semahlar, hareketli bir bölüm olan **yeldirme** ile devam eder.

- Semah dönülürken bu semahlar için bestelenen **deyiş** ve **nefesler** okunur. Örneğin semaha kalkılırken;

***“Sabah kalktım yönümü döndüm Hakk’a,
Muhammed Ali’yi göreyim diye,
Dünyanın gamından çektim elimi,
Mürşid-i kâmile ereyim diye.”***
ifadeleriyle başlayan deyiş okunur.

Musahiplik

- Musahip, **yol arkadaşı** demektir. *Alevilik-Bektaşilikte, evli olan iki çiftin, Dede huzurunda **ikrar (söz) verip** yol kardeşi olmalarına **musahiplik** denilmektedir.*
- Musahipliğin gerçekleşmesi için bir cem töreni yapılır. Buna **Musahiplik cemi** denir.
- Musahiplik ceminde Dedenin huzurunda **ikrar** verildiği için bu cem, **ikrar cemi** olarak da bilinir.
- Alevilik-Bektaşilikte musahipliğe **ikrar** ve **nasip alma** da denir.

Musahip olmak isteyen kişiler, öncelikle bu isteklerini **pire** iletirler. Pir de onların dileklerini uygun görürse kendilerine **musahip olmanın şartlarını** ve **kurallarını** anlatır.

Sonra onlara, musahip olup olamayacaklarını test etmek için belli bir **deneme süresi** verir. Bu süre **en az 1 yıldır**.

1 yıl sonra musahip olacaklar, bu konuda kararlı olduklarını belirtirlerse **musahiplik cemi** yapılır. Musahiplik cemi şöyle yapılır;

MUSAHIPLİK CEMİ

- Musahip (yol kardeşi) olmaya karar veren kişiler önce boy abdesti alır, temiz kıyafetler giyerler.
- Dede, Musahip olacaklara şu ayeti okur:
- ***“Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah’a dönün. Umulur ki Rabb’iniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nurları aydınlatıp gider de ‘Ey Rabb’imiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kadirsin.’ derler.” (Tahrim-8)***
- Bu ayeti okuduktan sonra dede, musahipleri tövbe etmeye çağırır. Böylece dedenin huzurunda tövbe edilip söz verilir.
- Musahiplik ceminde dede, yol kardeşi olmaya karar veren canlardan, bundan sonra **ölünceye kadar birbirlerinden ayrılmayacaklarına, kardeşliklerini devam ettireceklerine** dair söz alır.
- Dedenin de onaylamasıyla bu kişiler ömür boyu musahip olurlar.

*Peki Alevilik-Bektaşilikteki
Musahiplik **hangi olaya**
dayanmaktadır?*

Peygamberimiz (s.a.v.) **622**'de, Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde müminler arasında birlik ve dayanışma sağlamak amacıyla Mekke'den gelen her bir Müslüman'la Medineli bir Müslüman'ı kardeş ilan etti.

Kardeş ilan edilen Müslümanlar öz kardeş gibi beraber yiyip beraber içtiler. Birbirleriyle maddi imkânlarını, evlerini, hayvanlarını paylaşp zorluklara birlikte göğüs gerdiler. **Hiz. Muhammed** de bu süreçte, **Hiz. Ali**'yi kendisine kardeş edinmiştir.

O, bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur:
"Ya Ali! Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin." (Tirmizî, Menâkıb, 20.)

Alevilik-Bektaşilik geleneğindeki musahiplik, bu olaya dayandırılmaktadır.

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması

- Alevilik-Bektaşilikte, üzerinde kul hakkı olanlar **ceme katılamazlar.**
- Bu sebeple kul hakkı yiyenlerin, **cem başlamadan helalleşmeleri, birbirlerinden razılık almaları gerekir.**
- Bunun için dede, cem başlamadan insanlara **birbirlerinden razı olup olmadıklarını sorar.**

- Hak sahiplerinin haklarının verilmesini ve üzerinde hak olanların birbirleriyle helalleşmelerini ister. Buna **razılık ve kul hakkının sorulması** denir.

- Ceme katılanlardan küs olup da **barışmayan olursa dede onu cemden çıkarır.** Barışmadığı sürece de o kişi cemlere alınmaz.

- Dede, ceme başlarken özetle şunları söyler ve insanlardan razılık alır:

“Canlar! Hep birlikte ibadet edeceğiz, yolumuz rıza yoludur. Biz sizi sizden alıp Hakk’a teslim edeceğiz, özünüzdeki Hakk’la dâr ve didâr olacaksınız. Yüce Allah (c.c.) Kur’an’da; **“Şu bir gerçek ki müminler sadece kardeşirler. O hâlde kardeşleriniz arasında barışı sağlayın...”** (Hucurât-10) emrini veriyor. Başka bir ayette de Rabb’imiz, **“Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan razı, o da senden razı olarak Rabb’ine dön. Seçkin kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!”** (Fecr 27-30) buyuruyor.

Biz de size soruyoruz: Birbirinizden razı mısınız? Eğer kul kuldan razı olursa Allah da o kuldan razı olur. Aranızda birbirine dargın olanlar, üzerinde kul hakkı bulunanlar varsa dâr meydanına çıksın ve özünü dâra çeksın. Eğer yoksa “Allah eyvallah” deyiniz. “Birbirinizden razı mısınız? Birbirinize haklarınızı helal ediyor musunuz?” diye 3 defa sorar. Ceme katılanlar hep beraber, “Allah eyvallah” diyerek yere niyaz ederler. Cemin önemli bir parçası olan bu uygulamayla dede, törene katılan herkesten, birbiriyle helalleşmelerini ister. Şayet ceme katılan kişiler arasında haksızlığa uğrayan varsa onların hakları verilir. Ancak helalleşme gerçekleştikten sonra ceme devam edilir.

- Alevi-Bektaşî kültüründe, mahşere yüzü ak, alnı açık olarak gidebilmek için cemde herkesin birbiriyle helalleşmesi, birbirinden razılık alması şarttır.
- Bu nedenle ceme katılanlara dede, “**Allah eyvallah. Kabından döktüğün varsa doldur, ağlattığın varsa güldür. Yıktığın varsa kaldır. Doğru gez. Dost gönlünü incitme. Mürşide teslim-i rıza ol. Yalan söyleme, haram yeme, zina etme, elinle koymadığını alma, gözünle görmediğin, kulağınla duymadığın şeyi de söyleme.**” diyerek uyarılarda bulunur.

HIZIR ORUCU

- Hızır orucu, Alevilik-Bektaşilikteki önemli ibadetlerdendir.
- Bu oruç, **Şubat ayının 13, 14 ve 15.** günlerinde tutulur.
- Daha sonra da cemevinde toplanıp Allah'a dua ederler. Tuttukları oruçların, kestikleri kurbanların kabul olması için niyazda bulunurlar.
- Hızır orucu; gece yarısı başlayıp ertesi gün akşama kadar hiçbir şey yememek ve içmemek suretiyle yerine getirilir.
- Hızır orucu, Peygamberimizin sağlığında, **Hız. Ali** (r.a.) ve **Hız. Fâtıma**'nın (r.a.) yaşadığı bir olaya dayandırılır. Hızır orucunun dayandığı olay şöyledir:

Bir gün Peygamberimizin torunları, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hastalanır. Hz. Fatıma, Hz. Muhammed'in yanına giderek ona, çocuklarının hastalığından duyduğu üzüntüyü anlatır. Peygamberimiz de kızına, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in iyileşmesi için 3 gün adak orucu tutmalarını söyler. Daha sonra Hz. Fatıma, ev işlerindeki yardımcısı Fıdda ile birlikte adak orucu tutmaya başlar. Oruçlu oldukları birinci günün akşamında, iftar edecekken **fakir** biri kapılarına gelir ve yiyecek ister. Yiyecekleri az olmasına rağmen onlar yine de iftar için hazırladıkları yiyeceklerin hepsini fakire verirler. Kendileri de sadece su ile iftar ederler. İkinci gün de Hz. Fatıma ve Fıdda iftarlık yiyeceklerini ikinci gün, kapılarına gelen bir **yetime**, üçüncü gün ise bir **esire** verirler. Bu merhametli insanlar 3 gün boyunca hiçbir şey yemeden tuz ve suyla iftar ederler. Üstelik az da olsa bulabildikleri nimetlerden dolayı da Allah'a şükrederler. Böylece 3 günlük adak orucunu tamamlamış olurlar. Adak orucunun sonunda, Peygamberimiz onlara şöyle der: **“Üç gün peş peşe kapınıza gelen Hızır idi. Yüce Allah sizi denemek için kapınıza Hızır'ı gönderdi.”**

Bu olaydan kısa bir süre sonra Yüce Allah, Peygamberimize şu ayetleri vahyeder: **“Onlar kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. Çünkü biz, çetin ve belalı bir günde Rabb'imizden korkarız derler. İşte bu yüzden Allah onları, o günün fenalığından esirger, yüzlerine parlaklık, gönüllerine sevinç verir.”** (İnsan 8-11)

İşte Alevi-Bektaşilikte bu olayın hatırasına 3 gün Hızır orucu tutulur.

Muharrem Orucu

- Ay takvimine göre **ilk ay muharrem ayıdır**. Bu ay, İslam kültüründe önemli bir yere sahiptir.
- Peygamberimiz, muharrem ayının “**Allah’ın ayı**” olduğunu ifade etmiştir.

“Ramazan orucundan sonraki en faziletli oruç, **Allah’ın ayı muharremde tutulan oruçtur.**”

Hz. Muhammed (s.a.v)

BİLGİ NOTU

- Muharrem ayının onuncu gününe “**aşure günü**” denir. İslam’da muharrem ayı gibi aşure gününün de ayrıcalıklı bir yeri vardır.
- **Yahudiler, sadece muharrem’in 10. günü oruç tutuyorlardı. Peygamberimiz, Yahudilere benzememek için aşure günü orucunu, bir önceki veya bir sonraki günü de ekleyerek tutmuştur.**

(bk. Tirmizî, Savm, 50; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, C 1, s. 240.)

- Muharrem ayı ve muharrem orucu, Alevi-Bektaşilikte çok önemli bir yere sahiptir.
- Muharrem ayını önemli kılan bazı unsurlar vardır. Bunlardan biri, aşure gününün bu ayın içinde yer almasıdır. **Aşure gününde gerçekleşen bazı önemli olaylar** şunlardır;
- Hz. Âdem'in tövbesi bu günde kabul edilmiş,
- Nuh Tufanı bugün sona ermiş,
- Hz. İbrahim (a.s.) bugün ateşten kurtulmuş,
- Hz. Musa (a.s.) ve ona inananlar Firavun'un zulmünden bugün kurtulmuş,
- Hz. İsa (a.s.) bugün dünyaya gelmiştir.
- Aşure gününde meydana gelen olaylardan biri de Kerbelâ'da yaşanmıştır.

- Peygamberimizin torunu **Hız. Hüseyin** (r.a.) ve 72 kişi, **10 Ekim 680'**de, **Kerbela'**da **Hicri Muharrem ayının 10. gününde** Emevi askerleri tarafından susuz bırakılarak şehit edilmiştir.
- Bu üzücü olay, mezhep farkı gözetmeksizin bütün Müslümanları derinden etkilemiştir.
- Alevi-Bektaşî vatandaşlarımız başta olmak üzere tüm Müslümanlar, asırlardır Peygamberimizin torunu ve ailesinin katledilişini unutamamış, onların yasını tutmuşlardır.
- Alevi-Bektaşîler, Kerbela'daki üzücü olayı her yıl matemle anarlar. Bu aya da '**Matem ayı**' derler.
- Alevîler, **Zilhicce ayının 28-29-30.** günlerinde ise **Mâsûm-u Pâk Orucu**'nu tutarlar. Bu orucun ardından, Muharrem Orucu tutarlar.

PEKİ ALEVİ-BEKTAŞİLER MUHARREM AYI'NDA NE YAPARLAR?

1 Alevi-Bektaşiler, bu ayın **ilk 12 günü** oruç tutarlar.

2 Muharrem orucunu tuttukları günlerde **muharrem yası** da tutarlar. **Eğlence yapmaz** ve **TV'de eğlence programlarına bakmazlar**.

3 **Düğün** ve **nişan yapmaz**, eğlence yerlerine gitmezler. **Su içmez**, fazla sulu yiyecekler yemezler.

4 Etli yiyeceklerden uzak dururlar. **Sakal tıraşı** olmamaya önem verirler. Muharrem orucu tutulan günlerde, Kerbela olayının anlatıldığı mersiyeler okurlar. Muharrem ayının **13. gününde** ise Kerbelâ'dan sağ kurtulan **Hız. Hüseyin**'in oğlu **Zeynelabidin**'in hatırasına **kurban kesip**, **aşure pişirip dağıtırlar**.

Gülbank

- Alevi-Bektaşı kültüründe çeşitli vesilelerle yapılan dualara gülbank denilmektedir.
- Gülbank, Farsça kökenli bir kelimedir ve “**g l sesi**” manasına gelir.
- Alevilik-Bektaşiliğe göre insanlar hem **bireysel** hem de **toplucu** Yüce Allah’a dua edebilirler.
- Topluca yapılan dualar genellikle **cemevlerinde** gerçekleşir. Cemevlerinde, çoğunlukla cem yapılırken dede öncülüğünde gülbank okumak Alevilik-Bektaşiliğin ayrılmaz parçasıdır.

Alevilik-Bektaşilikte çeşitli zamanlarda, çeşitli vesilelerle yapılan birçok gülbank vardır. **Sünnet, nikâh, ikrar, kurban, lokma, çerağ, musahiplik, tövbe, nevrüz gülbankları** bunlara örnek verilebilir.

Genel olarak gülbanklara “**Bismi Şah Allah, Allah!**” ifadesiyle başlanır. Burada, “**Şah**” ile kastedilen **Hız. Ali**’dir.

Dua ve gülbankların sonunda da “Allah’ım dualarımızı kabul et!” anlamında, “**Allah, Allah!**” derler.

Alevilik-Bektaşilikte sık kullanılan “**Hu**” ifadesiyle de Allah (c.c.) kastedilmektedir.

**Gülbanklar
nasıl
yapılmalıdır
?**

Alevilik-Bektaşilikte duaların (gülbankların) **ana dilde, açık, kısa, net ve anlaşılır** olması esastır.

Dua eden kişi, duasında **samimi** olmalı ve dualarda Cenab-ı Hak'tan **yardım** ve **güzellik** dilemeli, peygamberlerden **şefaat**, evliyadan da **yardım** istemelidir.

Dualar halkı **ayrıştırıcı ifadeler** içermemeli, aksine **insanları birleştirici** bir üslupla yapılmalıdır.

- Alevilik- Bektaşilikteki bir gülbank örneğinde şu ifadeler yer alır:

**“Bism-i Şah Allah, Allah! Geldiğiniz yoldan,
durduğunuz dârdan, çağırdığınız pirden şefaât
göresiniz. Dârlarınız, divanlarınız kabul ola,
muratlarınız hâsıl ola. Hakk’ın dergâhına yazılmış
ola. Dârına durduk Ya Allah! Ya Allah! Ya Allah!..
Divanına durduk Ya Muhammed! Ya
Muhammed! Ya Muhammed!.. Keremine sığındık
Ya Ali! Ya Ali! Ya Ali!..”**

Alevi-Bektaşî kültüründe bir **lokma duası** örneği şöyledir:

“Bismi Şah, Allah Allah. Elhamdülillah, elhamdülillah, elhamdülillah.

Nimet-i Celil, bereket-i Halil, bu gitti yenisi gele. Hak Muhammed Ali, bereketini vere. Yedirenlere nur-u iman ola, yiyenlere cennet taamı ola, gittiği yerde gam keder görmeye. Kazanıp getirenlere, pişirip kotaranlara hayr-ı şefaât ola. Hizmet sahipleri, hizmetlerinden şefaât bula. Hak Muhammed Ali, pirimiz Hünkâr Hacı Bektaş Veli, destgirimiz ve şefaâtçimiz ola.

İki cihanda yüzlerimiz ak, imanlarımız pak ola. Göçenlerimize rahmet ve mağfiret ola... Cümlemizi ve cümle bendegâh-ı ehli beyti cehennem narından, zalimin zulmünden, kabir azabından emin ve muhafaza eyleye. Didarı ile mükâfatlandıra.

Dertlerimize derman, hastalarımıza şifa, borçlarımıza hayırlı edalar ihsan eyleye. Yurdumuzu, milletimizi üstün eyleye. Varlığımızı, birliğimizi, dirliğimizi, sonsuz eyleye. Dar-ı beka olmuş ehl-i imanı rahmeti ile gani kıla. Lokma hakkına, erler keremine, cömertler cemine, erenler demine Huu.”

(Mehmet Kızılgöz, Gülbank-Alevilikte Dua, s. 36.)

**Yukarıdaki duada Allah’tan ne gibi dileklerde
bulunulmaktadır?**

Alevi-Bektaşilikle ilgili kavramlar özet

- **Cem:** Alevi-Bektasilerin, bir arava aelerek yaptıkları törene denir.

- Ab

- İk

- G

- an

- C

- Ta

- da

- N

- de

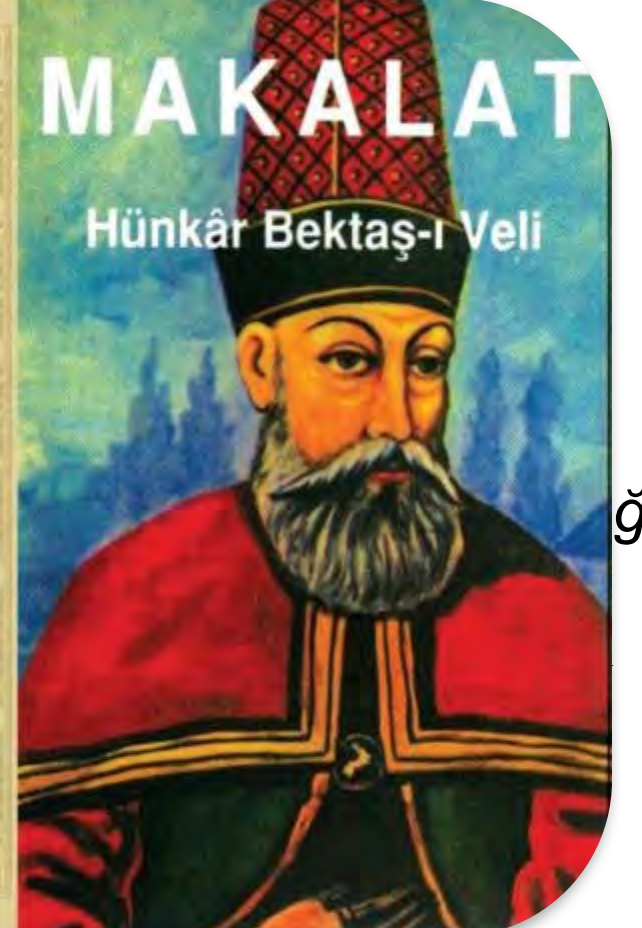
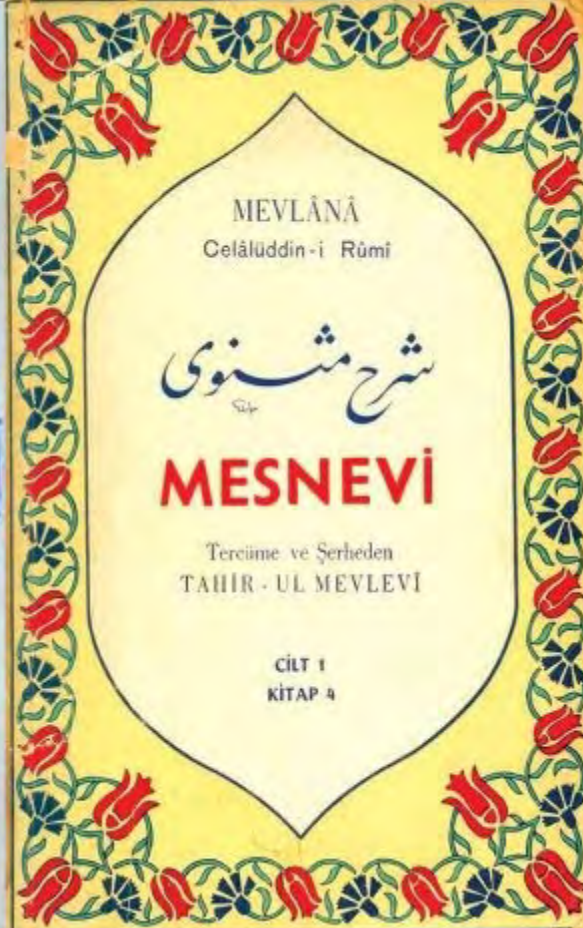
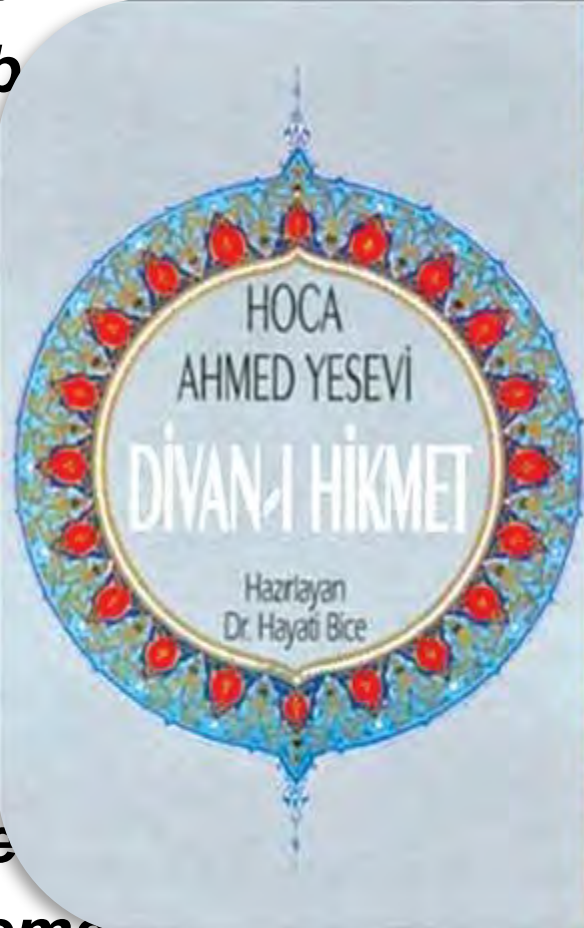
- De

- S

- M

- H

- G

ğine

- **Sema:** Cem esnasında müzik eşliğinde yapılan bir tür tasavvut ritüelidir.

- **Musahiplik:** 'Yol arkadaşı' demektir.

- **Hızır Orucu:** Şubat ayının 13, 14 ve 15. günlerinde tuttıkları oruçtur.

- **Gülbank:** Allah'a (c.c.) yalvarıp yakarmayı dile getiren dua metinleridir.

ÜNİTEMİZ BİTTİ.
ŞİMDİ ÜNİTEMİZİ
DEĞERLENDİRELİM. 😊

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Din anlayışındaki yorum farklılıklarının sebepleri nelerdir? Açıklayınız.
2. Başlıca tasavvufi yorumlar hangileridir? Üç örnek veriniz.
3. Fıkıh ilmi hangi konuları ele alır? Söyleyiniz.
4. Kadirilikte önem verilen ilkelere örnekler veriniz.
5. Nakşibendilik hakkında kısaca bilgi veriniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneğini işaretleyiniz.**1. Aşağıdakilerden hangisi fıkhi yorumlardan biri değildir?**

A) Hanbelilik

B) Hanefilik

Maturidilik

D) Şafilik

2. Aşağıdakilerden hangisi kültürümüzde yaygın olan tasavvufi yorumlardan biri değildir?

Eş'arilik

B) Mevlevilik

C) Nakşibendilik

D) Yesevilik

3. I. Türkistan'da doğmuştur.

II. Hikmet adı verilen şiirleri "Divan-ı Hikmet" adlı eserinden toplanmıştır.

III. Yetiştirdiği öğrenciler Orta Asya ve Anadolu'da İslam'ın yayılmasına büyük katkı sağlamıştır.

Yukarıdaki sözü edilen ünlü mutasavvıf kimdir?

A) Muhammed Bahauddin Nakşibendi

☒ Ahmet Yesevi

C) Hacı Bektaş Veli

D) Abdülkadir Geylani

4. **Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi hatalıdır?**

A) Mevlevilik → Mevlana'nın görüşleri doğrultusunda oluşmuş tasavvufi bir yorumdur.

B) Maturidilik → İmam Maturidi'nin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmış itikadi bir mezheptir.

C) Şafilik → İmam Şafii'nin görüşleri doğrultusunda oluşmuş fıkhi bir mezheptir.

☒ Hanefilik → Ahmet bin Hanbel'in görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmış fıkhi bir mezheptir.

5. I. Maturidilik

II. Eş'arilik

III. Kadirilik

IV. Malikilik

Yukarıdakilerden hangileri inançla ilgili yorumlardandır?

A) I, III

B) III, IV

C) I, III, IV

I, II

6. İnsanın kötü davranışları terk edip güzel huylar edinmesini, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) edep ve ahlakını davranış hâline getirmesini amaçlayan düşünce biçimine ve hayat tarzına ne ad verilir?

A) Fıkıh

B) İtikat

C) Mezhep

Tasavvuf

7. Alevilik-Bektaşilik kültüründe cem sırasında yerine getirilmesi gereken bazı görevler vardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Alevilik-Bektaşilikte cem törenini yönetmekle görevlidir?

A) Bekçi

Dede

C) Musahip

D) Saka

8. Aşağıdaki kavramlardan hangisi Alevilik-Bektaşilik kültüründe yol kardeşliği anlamına gelir?

A) Gülbank

Musahiplik

C) Razılık

D) Semah

C. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına ise “Y” yazınız.

- (**D**) Alevilik-Bektaşiliğin oluşumunda, Hacı Bektaş Velî’nin görüşleri etkili olmuştur.
- (**Y**) Maturidilik, İmam Âzam Ebu Hanife’nin görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmış bir mezheptir.
- (**D**) Alevilik-Bektaşilikte musahiplik , muhacir-ensar kardeşliğine dayandırılır.
- (**Y**) Gülbank, Nakşibendilikle ilgili bir kavramdır.
- (**D**) Tasavvuf, insanı ahlaken yüceltmeyi, nefsi kötülüklerden arındırmayı ve insana erdemli davranışlar kazandırmayı amaçlayan bir ilim dalıdır.
- (**Y**) Yeseviliğin kurucusu, Mevlana’dır.
- (**D**) Cemin yapıldığı yere cemevi denir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

A. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İslam düşüncesinde farklı yorumlar ne zaman ortaya çıkmıştır?
2. İslam dünyasında farklı dinî yorumların ortaya çıkmasının sebepleri nelerdir? Kısaca açıklayınız.
3. Müslümanlar arasında inançla ilgili yorumlar nasıl ortaya çıkmıştır? Kısaca anlatınız.
4. Tasavvufun temel amaçları nelerdir? Söyleyiniz.
5. İslam düşüncesinde ortaya çıkan başlıca tasavvufi yorumlar hangileridir? Bunları kısaca tanıttınız.
6. Alevilik-Bektaşilikte önem verilen temel hususlar nelerdir? Belirtiniz.
7. Cem çeşitleri hakkında kısaca bilgi veriniz.
8. Musahiplik nedir ve hangi olaya dayandırılır? Anlatınız.
9. Alevilik-Bektaşilikteki muharrem orucu hakkında bilgi veriniz.

B. Aşağıdaki soruların doğru seçeneğini belirleyip işaretleyiniz.

1. I. İnançla ilgili yorumlar

II. Fıkhi yorumlar

III. Ekonomik yorumlar

IV. Tasavvufi yorumlar

Yukarıdakilerden hangileri, İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorumlar arasında yer **almaz**?

A) I

B) II

III

D) IV

2. I. Mâturîdîlik-İtikadi mezhep

II. Eş'arîlik-Fıkhi mezhep

III. Yesevîlik-Tasavvufi mezhep

IV. Hanefilik-Fıkhi mezhep

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangileri doğrudur?

A) I ve II

B) I, II ve III

C) II, III ve III

I, III ve IV

3. Aşağıdakilerden hangisi, fıkhn temel konuları arasında yer **almaz**?

İnanç esasları

B) İbadetler

C) Evlilik ve boşanma

D) Ticari hayat

4. Mevlevilikle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Mevlana'nın tasavvufi görüşlerine dayanır.

B) Ney ve kudüm eşliğinde belli bir ritimle dönerek yapılan sema ayininin önemli bir yeri vardır.

C) Bütün insanlara sevgi ve anlayışla yaklaşmak önemli ilkelerdendir.

 On iki imam sevgisi temel ilkeleri arasında yer alır.

5. Aşağıdakilerden hangisi, Alevilik-Bektaşiliğe özgü bir kavram **değildir**?

A) Semah

B) Cemevi

C) On iki hizmet

 Sema

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan bölümleri, verilen ifadelerle doğru bir biçimde tamamlayınız.

(Hızır, mezhep, tasavvuf, cem, fıkıh, itikat, gülbank, Kur'an, cemevi)

- İslam dininin temel kaynakları **Kur'an** ile sünnettir.
- **Mezhep**; kendi içinde tutarlı bir metot ve düşünce sistemine sahip, itikadi veya amelî düşünce sistemi demektir.
- Belli bir dinin, bir düşüncenin inanç esaslarına, prensiplerine **itikat** denir.
- **Fıkıh**; İslam'ın kişisel ve sosyal hayata dair amelî hükümlerini inceleyen ilim dalıdır.
- **Tasavvuf**; İslam'ın ruhi ve manevi yönünü öne çıkaran, insana Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına bir ibadet ve davranış bilinci kazandırmayı hedefleyen düşünce biçimi, hayat tarzıdır.
- Alevi-Bektaşî düşüncesini benimseyen kimselerin, belli zamanlarda bir araya gelerek yaptıkları toplantı ve törene **cem** denir. Cem erkânının yapıldığı yere **cemevi** denir.
- Alevilik-Bektaşilikte şubat ayının 13,14 ve 15. günlerinde tutulan oruca **hızır** orucu denir.
- Alevi-Bektaşî kültüründe çeşitli vesilelerle yapılan dualara **gülbank** denilmektedir.

Ç. Aşağıdaki bilgilerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

(D) Din değişmez; din anlayışı ise zamana, kişilere ve şartlara göre değişebilir.

(Y) Din anlayışı Allah’ın (c.c.) gönderdiği vahiylerle, din ise insanların düşüncelerine dayanır.

(D) Dinin ilkeleri herkes için bağlayıcıdır ama din anlayışı herkes için bağlayıcı değildir.

(Y) Farklı dinî yorumlar; dinin temel ilkeleri, esası ve özü ile ilgili konularda da olabilir.

(D) Alevilik-Bektaşilikte duaların başında “Bismi Şah”, sonunda da “Allah Allah” denir.

(D) Muharrem ayının onuncu gününe aşure günü denir.

D. Aşağıdaki bulmacada, işlediğiniz ünite de karşılaştığınız bazı isim, kavram ve ifadeler gizlenmiştir. Bunları bulup renkli kalemle işaretleyiniz. İsim, kavram ve ifadeleri bulabilmek için bulmacayı soldan sağa, sağdan sola, yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya ve çapraz taramalısınız.

Y	D	E	D	E	C	T	A	K	İ	T	İ
E	R	K	Â	N	E	K	H	İ	K	İ	F
S	E	M	A	H	M	R	İ	P	İ	E	A
E	R	A	Z	İ	L	İ	K	C	L	H	T
V	E	İ	V	E	M	E	C	U	İ	L	E
İ	D	T	D	Z	V	M	D	O	D	İ	M
L	K	E	A	R	E	İ	O	C	N	B	Z
İ	D	Y	T	V	O	D	Y	A	E	E	İ
K	A	D	İ	R	İ	L	İ	K	B	Y	H
M	U	S	A	H	İ	P	T	R	İ	T	İ
B	İ	S	M	İ	Ş	A	H	R	Ş	P	K
M	E	V	L	E	V	İ	L	İ	K	E	İ
T	E	N	N	Ü	S	V	O	P	A	D	N
F	U	V	V	A	S	A	T	T	N	E	O

YESEVİLİK

ERKÂN

SEMAH

KADİRİLİK

ON İKİ HİZMET

MUSAHİP

CEMEVİ

TASAVVUF

FIKİH

NAKŞİBENDİLİK

PİR

RAZILIK

EHL-İ BEYT

DEDE

MEVLEVİLİK

OCAK

CEM

İTİKAT

SÜNNET

EDEP

BİSMİŞAH

Hazırlayan
ENİS HOCA

